

نرم افزار آموزشی - پژوهشی اعراب القرآن

تاریخچه اعراب القرآن

اعراب قرآن از آنچنان اهمیتی برخوردار است که هر مسلمان که بخواهد این کتاب هدایت را به خوبی درک کند، باید به این علم رو آورد؛ مفسران و دانشمندان علوم قرآنی نیز به هنگام تفسیر سور و آیات و توضیح معنی عبارات، برحسب ضرورت، در متن تفسیر یا در بحث مستقل، به تبیین اعراب کلمات پرداخته اند.

از دیر باز دانشمندان هر عصر، براساس نیاز مردمان روزگار خویش، به نگاشتن کتب مستقل اعراب القرآن دست زده، آثار شایسته و در خور ستایش، از خود بر جای گذاشته اند. اینک لازم می دانیم به عمده ترین این آثار، برحسب زمان، اشاره کنیم:

اعراب القرآن، ابن قتیبه (د ۲۷۲ق)

اعراب القرآن، میرد (د ۲۸۵ق)

اعراب القرآن، ثعلب (د ۲۹۱ق)

اعراب القرآن، زجاج (د ۳۱۱ق)

اعراب القرآن، نبطویه (د ۳۲۳ق)

اعراب القرآن، نحاس (د ۳۳۸ق)

اعراب القرآن، ابو علی فارسی (د ۳۷۷ق)

غریب اعراب القرآن، ابن فارس (د ۳۹۰ق)

اعراب القرآن، حوفی (د ۴۳۰ق)

تفسیر القرآن و الاعراب، خطیب تبریزی (د ۵۰۲ق)

غریب اعراب القرآن، ابن الانباری (د ۵۷۷ق)

التبیان فی اعراب القرآن، عکبری (د ۶۱۶ق)

مشکل اعراب القرآن، مکی (د ۱۱۰۳ق)

الجدول فی اعراب القرآن، صافی (معاصر)

اعراب القرآن، درویش (معاصر)

سرانجام، در دوره معاصر که عصر اطلاعات و شروع جنبش نرم‌افزاری است، به امید برآوردن نیاز روزافزون جوانان و غنی سازی اوقات پژوهندگان و همزمان با رویکرد عمومی در بکارگیری گسترده رایانه، کار تهیه نرم‌افزار بزرگ اعراب القرآن شروع و پس از نزدیک به یک دهه کار علمی و پیگیری مستمر بحمدالله به بهره‌برداری رسید.

نرم‌افزار بزرگ اعراب القرآن

نرم‌افزار اعراب القرآن نرم‌افزاری است آموزشی، تحقیقاتی و دربردارنده تمامی کلمات قرآن، اطلاعات صرفی و اطلاعات نحوی آنها و اعراب جمله‌ها، در کل قرآن کریم، با تلاوت و ترجمه به هشت زبان و صوت کلمات قرآنی و سایر مشخصات.

زبان

زبان اصلی برنامه، عربی است. لیکن برنامه به گونه‌ای طراحی شده است که برای کاربران زبان‌های فارسی، عربی و انگلیسی به راحتی قابل استفاده است.

کاربران

کاربران سطوح مقدماتی تا عالی اعم از دانش‌آموزان، دانشجویان، طلاب علوم دینی، فضیای حوزه‌های علمیه، پژوهشگران، مفسران و علاقه‌مندان علوم قرآنی می‌توانند از خدمات این نرم‌افزار استفاده کنند.

امکانات برنامه

با دیدی کلی می‌توان امکانات این نرم‌افزار را به شرح ذیل بیان داشت:

بخش جستجو:

در این بخش می‌توان کلمات مورد نظر را به تنهایی یا براساس مشخصه‌های صرفی و نحوی به صورت ترکیبی، چند مشخصه صرفی یا چند مشخصه نحوی و یا چند مشخصه صرفی و نحوی همزمان یا جداگانه، یک مشخصه صرفی یا نحوی تنها، همه را

در محدوده خاص یا کل قرآن مورد جستجو قرار داد و نتیجه را مشاهده نمود.
حجم اطلاعات مورد جستجو برابر با ۱۰/۰۰۰ صفحه یعنی ۲۰ مجلد کتاب ۵۰۰ صفحه‌ای در قطع وزیری است.

موارد قابل جستجو

- ۱- جستجوی کلمه مورد نظر، با اعراب یا بدون اعراب.
- ۲- جستجوی ریشه مورد نظر، حروف اصلی.
- ۳- جستجوی وزن مورد نظر، با اعراب یا بدون اعراب.
- ۴- جستجوی مشخصه صرفی مورد نظر.
- ۵- جستجوی مشخصه نحوی مورد نظر.
- ۶- جستجوی جمله‌های مورد نظر.

مشخصات صرفی

الف - مشخصات صرفی اسم:

مشخصات صرفی اسماء قابل جستجو در این برنامه بدین قرار است: حروف اصلی اسم مورد نظر، وزن کلمه مورد نظر، ثلاثی یا رباعی یا خماسی، نوع اسم، مجرد و مزید، جامد و مشتق، نوع مشتق، معرب و مبنی، نوع مبنی، علامت بناء در کلمه مورد نظر.

ب - مشخصات صرفی فعل:

حروف اصلی فعل مورد نظر، وزن، ثلاثی، رباعی، نوع فعل - ماضی، مضارع و امر - صیغه ۱ تا ۱۴ -، مجرد و مزید، نوع مزید، معلوم و مجهول، نوع مرفوع - فاعل یا نائب فاعل - لازم و متعدی، معرب و مبنی، نوع مبنی، علامت بناء.

ج - مشخصات صرفی حرف:

نوع حرف، نوع عمل، مبنی، نوع بناء، علامت بناء.

مشخصات نحوی

الف - مشخصات نحوی اسم:

نقش اعرابی، نوع اعراب، علامت اعراب، کیفیت اعراب.

ب - مشخصات نحوی فعل مضارع:

اعراب فعل مضارع، نوع اعراب، علامت اعراب، کیفیت اعراب.

مشخصات جمل

۱- جمله‌هایی که محلی از اعراب دارند.

۲- جمله‌هایی که محلی از اعراب ندارند.

گفتنی است در ذکر مشخصات صرفی یا نحوی که ممکن است وجوه دیگری نیز داشته باشند، در همه برنامه معمولاً قول مشهورتر - براساس نحو بصره - انتخاب شده و دیگر وجوه معمولاً به عنوان پاورقی با ذکر صاحب نظر یا صاحب اثر در ذیل آمده است، در این برنامه به جهت رعایت اختصار هدف، جمع آوری همه وجوه محتمل نبوده است.

تلاوت و ترجمه

در این قسمت می‌توان به آیات قرآن با صدای مرحوم عبدالباسط عبدالصمد، گوش سپرد، و همزمان هشت ترجمه قرآن کریم را به زبانهای فارسی، انگلیسی، آلمانی، فرانسوی، اسپانیایی، ایتالیایی، ترکی و بوسنیایی شاهد بود. با اجرای بخش کمینه می‌توان ضمن برخورداری از صوت آیات مورد نظر، به کار جستجو در قسمت‌های دیگر پرداخت.

نمایش

در این بخش ابتدا می‌توان از نتایج آماری جستجوی مورد نظر اطلاع پیدا کرد و سپس نتایج جستجو را به دو صورت زیر مشاهده کرد:

الف - نمایش متوالی واژه‌ها

در این بخش در هر صفحه شاهد سه کلمه با تمامی اطلاعات صرفی و نحوی خواهیم بود و توسط کلیدهای مخصوص می‌توان اولین و یا آخرین واژه و یا سه کلمه بعدی یا قبلی را ملاحظه نمود.

ب - نمایش واژه‌ای

در این بخش می‌توان تنها یک کلمه با همه اطلاعات صرفی و نحوی آن را مشاهده

کرد. گفتنی است در این بخش برای هر کدام از اسم و فعل و حرف به اقتضای تفاوت اطلاعات، صفحه‌ای ویژه اختصاص یافته است.

در ضمن در بخش مشاهده نتایج جستجو، صدای کلمات مورد نظر و نیز صدای مشخصات صرفی، نحوی و اعراب جمله‌ها با صدای قاری بین‌المللی استاد مقدم و نیز تلاوت آیه مورد نظر قابل استماع است.

چاپ

پس از جستجوی کلمات یا مشخصات مورد نظر و مشاهده نتایج جستجو می‌توان همه یا بخشی از نتایج جستجو را برحسب نیاز و براساس دستور، چاپ کرد و بدین صورت زمینه برای ادامه تحقیقات هموار می‌گردد.

سید رضا نجفی

عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان